

اظهار نظر کارشناسی درباره:
**«لایحه الحاق دولت جمهوری اسلامی ایران به پیمان مودت
و همکاری در جنوب شرقی آسیا»**

مقدمه

پیمان‌های منطقه‌ای و بین‌منطقه‌ای از مهمترین سازوکارهای نهادینه‌سازی روابط میان کشورهاست که به تدریج بر تعداد و گستره عملیاتیشان افزوده شده است. «اتحادیه ملل آسیای جنوب شرقی» موسوم به آسه‌آن یکی از این پیمان‌هاست که از جهان در حال توسعه در ژوئیه ۱۹۶۷ سربرآورد و امروز به یکی از قطب‌های مهم اقتصادی در جهان تبدیل شده است. تجربه موفق کشورهای عضو این اتحادیه آنها را بر آن داشت تا به گسترش حوزه کارکردی خود بپردازند. در همین راستا «پیمان مودت و همکاری» کشورهای عضو آسه‌آن در فوریه سال ۱۹۷۶ توسط کشورهای اندونزی، مالزی، تایلند، فیلیپین و سنگاپور که در آن زمان اعضای آسه‌آن را تشکیل می‌دادند، به امضا رسید. این پیمان از جمله معاهدات نیمه‌باز بین‌المللی است که دایره الحاق آن به روی سایر کشورها اعم از منطقه‌ای و غیرمنطقه‌ای مفتوح است. بنابراین، در راستای گسترش شراکت بین‌منطقه‌ای، کشورهای آسه‌آن در قالب پیمان مودت پذیرای همکاری بسیاری از کشورهای خارج از منطقه نیز بوده‌اند، به گونه‌ای که امروزه تعداد اعضای آن به ۳۶ کشور می‌رسد.

از آنجا که الحاق به پیمان مودت و همکاری آسه‌آن به‌عنوان پیش‌شرط اصلی برقراری روابط سازماندهی شده و منظم با آسه‌آن تلقی می‌شود، از سال ۱۳۹۰ تلاش‌های لازم جهت پیوستن ایران به این پیمان صورت گرفت. در نهایت، پس از امضای برجام، بار دیگر مسئله عضویت ایران در پیمان مودت و همکاری کشورهای جنوب شرق آسیا در اجلاس کارشناسان ارشد آسه‌آن و سپس در چهل‌ونهمین اجلاس وزرای امور خارجه این اتحادیه مطرح شد که طی آن با اجماع کامل با درخواست جمهوری اسلامی ایران، موافقت گردید. متعاقب آن، دولت لایحه الحاق به پیمان مذکور را تقدیم مجلس شورای اسلامی کرد که در تاریخ ۱۳۹۶/۲/۳ در کمیسیون امنیت ملی و سیاست خارجی طرح و بررسی شد و اعضای کمیسیون رأی به تصویب آن دادند.

ارزیابی اهمیت و آثار الحاق به پیمان «مودت و همکاری در جنوب شرقی آسیا»

ذکر چند نکته ایجابی در دو زمینه فوق‌الذکر لازم به نظر می‌رسد:

اول اینکه، پیوستن ایران به پیمان مودت و همکاری آسیای جنوب شرقی از حیث ملاحظات سیاسی و اقتصادی حائز اهمیت فراوانی است که مهمترین آنها عبارتند از: تقویت استراتژی نگاه به شرق در سیاست خارجی کشور به‌منظور بهره‌گیری از ظرفیت‌های اقتصادی تکمیل‌گرانه کشورهای تازه توسعه‌یافته آسه‌آن با هدف ایجاد توازن در برابر غرب و مقابله با فشارهای غرب به‌ویژه سیاست‌های تحریمی آمریکا؛ سهیم شدن در

مخصوص سخن علمی

مشخصات لایحه

دوره دهم - سال دوم

شماره ثبت:

۲۳۳

شماره چاپ:

۵۴۵

تاریخ چاپ:

۱۳۹۶/۴/۱۲

معاونت پژوهش‌های

سیاسی - حقوقی

دفاتر: مطالعات سیاسی

مطالعات حقوقی

مطالعات اقتصادی

مطالعات فرهنگی

مشخصات گزارش

شماره مسلسل:

۲۶۰۱۵۳۳۶-۱

تاریخ انتشار:

۱۳۹۶/۴/۲۴

نقش روبرو رشد آسه آن در تحولات منطقه‌ای و بین‌المللی؛ نمایاندن بی‌پایگی پروژه ایران‌هراسی؛ توسعه دیپلماسی اقتصادی در دوران پساجرام در راستای تحقق الزامات اقتصاد مقاومتی.

دوم اینکه، پیوستن ایران به پیمان مذکور، حامل آثاری از جنس فرصت می‌باشد که مهمترین آنها بدین شرح می‌باشند:

- افزایش حجم مبادلات تجاری و سرمایه‌های کشور: ساختارهای اقتصادی ایران و کشورهای آسه آن مکمل یکدیگرند. ایران ظرفیت‌هایی دارد که مورد نیاز این کشورهاست و اعضای آسه آن نیز ظرفیت‌هایی دارند که ایران نیازمند آنهاست. این بدان معناست که جامعه اقتصادی آسه آن به‌عنوان هفتمین اقتصاد جهان فرصت‌های فراوانی از حیث سرمایه‌گذاری و تجارت فراروی ایران قرار می‌دهد. این منطقه فرصت‌هایی در قالب بازار ۲/۶ تریلیون دلاری با جمعیت بیش از ۶۶۲ میلیون نفر را فراهم می‌سازد. همچنین، منطقه آسه آن برحسب ورود جریان سرمایه‌گذاری خارجی، در سال ۲۰۱۴ حدود ۱۳۰ میلیارد دلار سرمایه‌گذاری خارجی جذب کرده است که باعث شده این منطقه با سهم ۱۱ درصدی رتبه هشتم را در میان مناطق داشته باشد. علاوه بر این، آسه آن می‌تواند شریک تجاری حائز اهمیتی نیز تلقی شود، اما سهم تجارت ایران در سال ۱۳۹۴ با کشورهای آسه آن نشان می‌دهد که این کشورها سهم قابل توجهی در واردات (۳/۲ درصد) و صادرات (۲/۱ درصد) با کشورمان ندارند. بنابراین به‌نظر می‌رسد منطقه آسه آن بازار بزرگی است که متأسفانه سهم ایران در آن اندک است. این درحالی است که افزایش سطح همکاری‌ها از طریق الحاق به پیمان مذکور می‌تواند موجب بهبود مناسبات اقتصادی و تجاری بین کشورمان و منطقه آسه آن شود.

- گشایش فرآیند عضویت ایران در نهادهای اقتصادی بین‌المللی: عضویت ایران در این پیمان می‌تواند راهگشای سایر تحرکات دیپلماتیک ایران برای حضور در برخی نهادهای اقتصادی بین‌المللی باشد. درواقع، این اجماع نشانه اقبال جامعه بین‌المللی برای همکاری با ایران و بیانگر تضعیف پروژه ایران‌هراسی است.

- هزینه‌مندی‌سازی بازگشت تحریم‌های آمریکا: در فضای پساجرام، آمریکا با محدودیت‌هایی در وضع تحریم‌های بین‌المللی و چندجانبه علیه ایران مواجه است. راهبرد جبرانی ایران در این وضعیت آن است که تمام مساعی دیپلماتیک خود را به‌کار گیرد تا از مقبولیت یافتن این تحریم‌ها نزد سایر کشورها و یا در شورای امنیت سازمان ملل متحد جلوگیری به‌عمل آورد. بر همین اساس، پیوستن به پیمان مودت و همکاری آسیای جنوب شرقی می‌تواند گسترش تحریم‌های آمریکا را مهار کند. از آنجا که پیوستن ایران به این پیمان، روابط دو طرف را به‌صورت نهادینه ارتقا می‌بخشد، طبعاً مانعی مهم در همراهی اعضای این سازمان با سیاست‌های تحریمی آمریکا بوده و به نوبه خود هزینه‌های تحریم آمریکا را افزایش داده و از مطلوبیت آن می‌کاهد.

- تصویرسازی صلح‌طلبانه از ایران: در شرایطی که آمریکا و برخی متحدان منطقه‌ای آن در چارچوب پروژه امنیتی‌سازی ایران، کشورمان را به دروغ تهدیدی علیه صلح و امنیت منطقه‌ای و جهانی معرفی می‌کنند، پیوستن ایران به پیمانی که خود را متعهد به حفظ صلح و امنیت منطقه‌ای می‌کند و اعضا را ملزم می‌سازد تا اختلافات خود را بدون توسل به زور و خشونت از طریق سازوکارهای مسالمت‌آمیز حل‌وفصل کنند، کمک خواهد کرد که ایران تصویر واقعی سیاست‌های ثبات‌آفرین خود را ارائه کند. تعهدات مورد نظر در این پیمان تکرار و تأکید همان تعهداتی است که جمهوری اسلامی ایران به‌موجب منشور ملل متحد و سایر اسناد حقوق بین‌الملل پذیرفته است. التزام ایران به همکاری فعالانه سیاسی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی می‌تواند افکار عمومی جهانی را بیش از پیش نسبت به بی‌اساس بودن اتهامات دستگاه‌های رسانه‌ای غرب در خصوص نقش و کارکرد منطقه‌ای و جهانی ایران متقاعد سازد.

جمع‌بندی

در یک جمع‌بندی کلی و نهایی براساس محتواکاوی پیمان مودت و همکاری آسیای جنوب شرقی می‌توان ادعان داشت که تقویت همگرایی در روابط اقتصادی خارجی از مؤثرترین دستاوردهای این پیمان برای کشورمان است. در شرایطی که جمهوری اسلامی ایران سیاست خارجی تعامل‌گرا بر محور توسعه دیپلماسی اقتصادی و در سایه الزامات اقتصاد مقاومتی را به‌عنوان اولویتی راهبردی تعریف کرده است، پیوستن به این پیمان می‌تواند متضمن تسریع در فرآیند تأمین و تحقق اهداف کشور در حوزه روابط اقتصادی باشد. به‌ویژه آنکه همه برآوردها از افزایش اهمیت آسیا در معادلات مختلف جهانی در سال‌های آینده حکایت دارد. همچنین ملاحظات و الزامات کشور در حوزه سیاست خارجی به‌ویژه تقویت روابط همه‌جانبه با قطب‌های اقتصادی نوظهور نیز محرکی برای تقویت تعاملات با اتحادیه آسه‌آن از طریق عضویت در پیمان مودت و همکاری است. خاصه آنکه با روی کار آمدن دولتی رادیکال در آمریکا از یک‌سو و افزایش تحرکات محور ضدایرانی در منطقه غرب آسیا از سوی دیگر توسعه روابط با منطقه جنوب شرق آسیا می‌تواند از بسترهای توجیهی قوی‌تری نسبت به گذشته برخوردار باشد. از این‌رو، جمیع ملاحظات سیاسی و اقتصادی اقتضا می‌کند که با استناد به گزارش کمیسیون اصلی، عضویت ایران در پیمان مودت و همکاری آسه‌آن بر مبنای اصل هفتادوهفتم به تصویب مجلس شورای اسلامی برسد. همچنین در خصوص اعمال فصل چهارم این پیمان تحت عنوان حل‌وفصل اختلافات حوزه اقیانوس آرام، در مواردی که قرار است دعاوی از طرق حقوقی اعم از داوری و قضایی حل‌وفصل شوند، رعایت اصل یکصدوسی‌ونهم قانون اساسی الزامی شود.

